

presència

Número 1879. Del 29 de febrer al 6 de març del 2008. Any XLIII. 0,50 €

De dretes i d'esquerres

LA HISTÒRIA CONTINUA. Una diferent posició davant l'ideal de la igualtat continua marcant la persistent divisió política. / 2 a 9

La història continua

DRETA/ESQUERRA. Darrere aquell mur havien de caure també les ideologies, per innecessàries, ja que el mercat portaria la prosperitat arreu. Però el pronòstic va fallar i la lluita adopta avui noves formes

PAU LANA O / CARME VINYOLES
● «Aquests dies ser d'esquerres o de dretes no és gaire fàcil, ja que gent clarament identificada amb l'esquerra té comportaments de dretes i gent de dretes de tota la vida proclama, sense cap vergonya, que si arriba a ser alcalde, la seva prioritat serà posar fi a les desigualtats, les injustícies, a la manca d'habitatge social...» Pedro Jesús Fernández, de Badalona, s'expressava d'aquesta manera a El Punt, el 25 de maig del 2007, en la secció el lector escriu i enmig del fragor de la batalla per les últimes municipals.

Ha passat gairebé un any i tornem a estar en disputa, aquesta vegada pel govern de l'Estat, i atrapats, com és lògic, en la dialèctica de promeses i propostes que busquen el nostre apreciat vot. Per simplificar, assistim al foc creuat entre un candidat *current*, que no dorm pensant en el final de mes dels espanyols i en el dia a dia dels immigrants, i un candidat *governant* que defuig la «bronca» i exposa una realitat més optimista o no gens apocalíptica. Demanem disculpes per la

simplificació, pel que té d'injusta, ja que és ben cert que hi ha en el panorama polític una pluralitat d'opcions i sensibilitats cridades també a jugar un paper important —o decisiu— a partir del pròxim 9 de març. Però aquest dossier de Presència no pretén entrar en campanya ni valorar els diferents programes ni tampoc les seves formes de presentació mediàtica, sinó senzillament recollir el guant llençat per Pedro Jesús Fernández i situar en el nostre món contemporani, globalitzat i intercomunicat, el conflicte tradicional entre la dreta i l'esquerra, que ha presidit la lluita política dels dos últims segles.

Ell, en la seva carta, ja ens en donava unes pistes, tot mirant més enllà de l'oportunisme del moment. Reflexionava sobre el fet que la classe obrera es troba cada vegada més «desintegrada socialment i culturalment» i constata que una part de la intel·lectualitat «s'ha passat obertament a posicions neoliberals». També posava de manifest les dificultats de «produir, consumir i viure d'una manera alternativa al

EL LLIBRE

«DRETA I ESQUERRA»

Autor: NORBERTO BOBBIO
Editorial: AFERS
Pàgines: 149

Amb pròleg de Joan Subirats i traduït al català per Ángeles Rojo, el llibre *Dreta i esquerra, raons i significats d'una distinció política*, «ens recorda el significat de les paraules, ens acostava als dobles i als racons d'uns termes que, tot i que de vegades sembla que hagin entrat en una fase de crisi terminal, continuem utilitzant constantment com una còmoda drecera per resumir tota mena de posicions polítiques».

capitalisme» i amb tota honestat reconeixia la coherència de fons que manifesta la dreta a l'hora de defensar «l'ordre establert i el manteniment dels privilegis de sempre».

La vigència dels termes

Tot això, el que representa ser d'esquerres o de dretes avui en dia, les diferents posicions i també els canvis, les victòries i els fracassos, els avenços i retrocessos en el decurs de la història és el que abordem en aquestes planes i amb voluntat sobretot clarificadora amb el Catedràtic de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona, Joan Subirats, autor del pròleg d'un llibre considerat de referència en aquesta temàtica: *Dreta i esquerra. Raons i significats d'una distinció política* de Norberto Bobbio. Amb Subirats repassem especialment quatre qüestions d'absoluta vigència en el debat actual com són el pes de l'economia en la nova era, els reptes a què s'enfronta l'espai públic, el tractament de la immigració i l'encaix de la religió en l'Estat de dret, tot determinant quina

és, a trets generals, la respectiva visió ideològica.

Des de la Revolució francesa

Potser no tothom sap que l'origen del significat polític dreta/esquerra es remunta a la Revolució francesa, exactament al 28 d'agost de 1789, quan els diputats de l'assemblea constituent partidaris de l'abolició total de la monarquia absoluta es van anar posant a l'esquerra de la mesa presidencial i els favorables al manteniment de la figura del rei, rebaixant-ne les atribucions, es col·locaren a la banda dreta.

El que inicialment semblava ser una *simple* disposició espacial per afinitat va anar donant lloc, amb el transcurs del temps, a una concepció oposada entre dues maneres de concebre la condició humana i el món i, en conseqüència, el govern de les nacions. La distinció és ja clàssica: la dreta va quedar associada a posicions immobilitistes i atàviques, de defensa de l'ordre establert i molt vinculada a interessos religiosos i a valors autoritaris; i l'esquerra, a la seva capacitat transformadora, i

Sessió d'obertura dels Estats Generals a Versalles. / GRAN HISTORIA DE LA HUMANIDAD

voluntat de posar fi als privilegis de raça, sexe i classe com a justificants *naturals* de la injustícia i la desigualtat. La dialèctica, amb el pas del temps, s'establiria entre uns termes que en el fons no estan pas gens absents del debat actual, tot i que se n'hi hagin incorporat d'altres: passat i futur, capital i treball, naturalesa i història, jerarquia i igualtat, autoritat i llibertat.

Quan els papers s'inverteixen

Per Bobbio, és la diferent actitud davant l'ideal de la igualtat el que permet distingir encara ara entre una posició de dretes i una d'esquerres, i ho explica amb molta precisió: «Els homes són entre si tant iguals com desiguals. Són iguals en certs aspectes i desiguals en altres. Els igualitaris, d'esquerra, donen més importància a allò que els fa iguals, mentre que els antiigualitaris, de dreta, partint de les mateixes constatacions, donen més importància a allò que els fa desiguals. Si l'igualitari parteix de la convicció que la majoria de les desigualtats que l'indignen són de carac-

ter social i, per tant, susceptibles de ser eradicades, l'antiigualitari, per la seva banda, parteix de la certesa que les desigualtats són naturals i, per tant, impossibles d'eliminar. A aquesta naturalesa s'hi afegeix, a més, una segona naturalesa que és el costum, la tradició, la inèrcia del temps. El problema es manifesta en el moment que les forces d'esquerra assumeixen el poder. En aquest punt, la polaritat tendeix a invertir-se i aquells que van fer bandera de la igualtat es jerarquitzen, la llibertat dóna pas a l'autoritarisme i posteriorment, al despotisme, i la història es converteix en una mena d'immobilisme natural, en què la burocràcia substitueix el treball i la història, aquest futur d'anhel igualitari i universalista tantes vegades glossat, es dona per acabat.»

Superar una discriminació

La crítica de la perversió de l'ideal se situa prou bé en algunes experiències del segle passat. Bobbio tampoc no s'està de dir que cada vegada que la humanitat supera una discriminació fa un

Gran i feliç

● Explica el filòsof francès André Comte-Sponville que quan era petit va preguntar al seu pare què significava ser de dretes o d'esquerres. I li va respondre: «Ser de dretes és desitjar la grandesa de França i ser d'esquerres és desitjar la felicitat dels francesos.» Aquesta definició, pel que es veu, procedia d'un home de dretes que no sentia cap estima pels francesos ni tampoc per la humanitat en general i que no deixava de repetir que en aquest món hi hem vingut a patir. Però diu Comte-Sponville que, tot i la seva simplificació, segurament que se la podria fer seva també una persona d'esquerres tot valorant que el concepte França no deixa de ser una perillosa abstracció (en el seu nom, per exemple, et poden conduir a una guerra) i, en canvi, el benestar diari dels ciutadans és quelcom més tangible i, sobretot, gaudible. Les coses no són tan senzilles i, per començar, tant la idea de la grandesa com, per descomptat, la idea de la felicitat no són patrimoni de ningú, però cal reconèixer que en un plantejament tan categòric s'hi detecta un dels *prejudicis*, podríem dir més resistents pel que fa a la popular confrontació política i que arriba a l'actualitat de les enquestes: a la dreta se la considera més capacitada en temes d'economia i de seguretat i a l'esquerra, en tot allò que fa referència a polítiques socials i d'igualtat de gènere, a educació, a cultura, a valors... No hauria de ser aquesta, a hores d'ara, una imatge força superada? Per ser gran s'ha de ser necessàriament infeliç?

pas endavant en el seu procés de civilització, i el seu llibre, editat a Itàlia el 1994, es pot considerar una resposta a la teoria del final de la història de Francis Fukuyama va vaticinar el 1992. Segons aquest autor, la caiguda del mur posava fi a la lluita d'ideologies i a les revolucions violentes i a partir d'aquell moment el triomf polític i econòmic de la democràcia liberal obriria una etapa de prosperitat i pau arreu del món. Els fets han anat desmentint en pocs anys aquesta idíl·lica visió i la història, en temps de pensament únic, ha continuat el seu trajecte, ha aixecat nous murs, i s'ha deixat acompanyar de nivells més alts de desigualtat i també de noves violències. El mateix Fukuyama va reconèixer públicament el seu error i al cap d'uns anys, el 2007, publicaria un llibre molt crític amb els *neocons* del seu país: *Amèrica en la encrucijada*.

Si la història continua, també ho fan les ideologies. En les planes següents veurem si –i com– el binomi *clàssic* dreta/esquerra serveix per explicar el món.

Joan Subirats. / Catedràtic de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona

«No hi ha transformació social sense transformació personal»

PAU LANAO/CARME VINYOLES

● És catedràtic de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona, on dirigeix també l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB), en consonància amb el seu llarg compromís en el camp de l'educació i la intervenció social. Les seves reflexions i idees sobre l'actualitat més punyent queden recollides, entre altres mitjans, en l'article setmanal publicat a la secció de Catalunya del diari *El País* i desplega des de fa uns anys una intensa activitat en debats, conferències i simposis internacionals. Tindria, per tant, un perfil més que suficient per examinar la vigència actual del binomi dreta/esquerra, però és que, a més, Joan Subirats va prologar el llibre de Norberto Bobbio quan el 1995 es va publicar a Catalunya (Norberto Bobbio *Dreta i esquerra. Raons i significats d'una distinció política.*, Editorial Afers, Barcelona, 1995). Advertia llavors –fent seves les paraules del pensador italià– que «cal alçar la mirada més cap a dalt i més lluny» per evitar les anàlisis simplistes o dogmàtiques, i coincidia també amb l'autor que diu que «cada cop que se supera una discriminació avancem en el procés civilitzador». Avui hi afegeix la incor-

● «L'eslògan 'Cabeza y corazón' és una versió reduïda del que utilitzava l'extrema dreta a Guatemala, 'Cabeza, corazón y mano dura'»

● «La dreta practica una simplificació demagògica de la seguretat com a resposta als canvis i les incerteses del nostre món»

poració de la diversitat a la ja clàssica disputa entre llibertat i igualtat i la necessitat de situar el debat polític més enllà de l'àmbit formal de les institucions, els partits i les eleccions perquè «el conflicte dreta/esquerra apareix sobretot en el dia a dia, en el que és quotidià, en les formes de convivència, en com tractem els pares, els fills i les dones, en com ens relacionem amb els immigrants... en tot això també hi és molt present la política». Tot plegat ho va repassant en l'entrevista i també en els apartats temàtics desplegats en la part inferior d'aquestes pàgines.

— Hem trobat que en moltes cultures el costat dret es relaciona amb l'acció, l'ordre, l'autoritat, tot allò que es considera positiu i masculí i el costat esquerre amb una natura femenina molt dependent. Se'n podria fer una lectura política?

— «Es podria dir que la dreta s'associa generalment amb el que és oficial, convencional, amb els privilegis, i l'esquerra amb la tendència a la crítica, a les innovacions, als canvis. Que es vegi positiu o negatiu, depèn, lògicament de la posició de cada u. Si ho situem en la coordenada masculí/femení ja sabem que tradicionalment l'element mas-

culí ha aparegut més vinculat al poder i els seus atributs han estat molt valorats en altres èpoques històriques; ara, la nostra societat aprecia també les habilitats tingudes per femenines, com l'empatia, la capacitat de relació, el treball en equip. Tornant al principi, també és veritat que quan un grup assoleix el poder, generalment s'atenua la seva capacitat de dissensió, de rebel·lia, perquè el fet d'ocupar el poder el fa sentir una mica més convencional.»

— L'esquerra al poder es torna conservadora i la dreta a l'oposició, transformadora?

— «No, la dreta, des de l'oposició també juga un paper conservador i mantenidor de l'*statu quo*. La variant ocupació o no ocupació del poder no és determinant a l'hora d'establir les diferències entre la dreta i l'esquerra, sinó la seva actitud en relació amb la història, els canvis, els privilegis, les desigualtats...»

— Anem a la història, doncs, a l'origen de la distinció política entre dreta i esquerra, quan a l'assemblea francesa els girondins i els jacobins es van col·locar a una banda i altra de la presidència.

— «I també funcionava l'eix planura/muntanya: a baix se situaven els més conservadors i a

dalt, els més radicals. En la Revolució francesa la simbologia va ser molt important, es veu també en el fet de canviar el nom dels mesos. Hi havia una voluntat refundacional, podríem dir de civilització, de fer taula rasa amb el passat.»

— El que cada grup representava llavors ens serveix encara per explicar políticament com va el món?

— «Sempre que ens ho agafem com l'element de fons que marca la contraposició entre la conservació de l'ordre establert o la seva transformació. És curiós que no ha passat a la història amb la mateixa força la revolució anglesa que va tenir lloc cent anys abans i de la qual crec que podríem aprendre la lliçó que finalment, i per dir-ho en termes actuals, les situacions no es canvien per decret, perquè hi ha tradicions i tendències molt de fons que es mantenen i, en aquest sentit, una revolució que pretengui ser duradora no pot ser gaire radical, sinó que ha d'anar transformant les mentalitats a poc a poc. En la tradició anglosaxona hi ha una visió del poder de baix a dalt i es creu que si els canvis no es realitzen amb el suport de la població, tenen els peus de fang i tot el risc de fer marxa enrere. I és veritat que la revolució anglesa va ser més lenta, però va

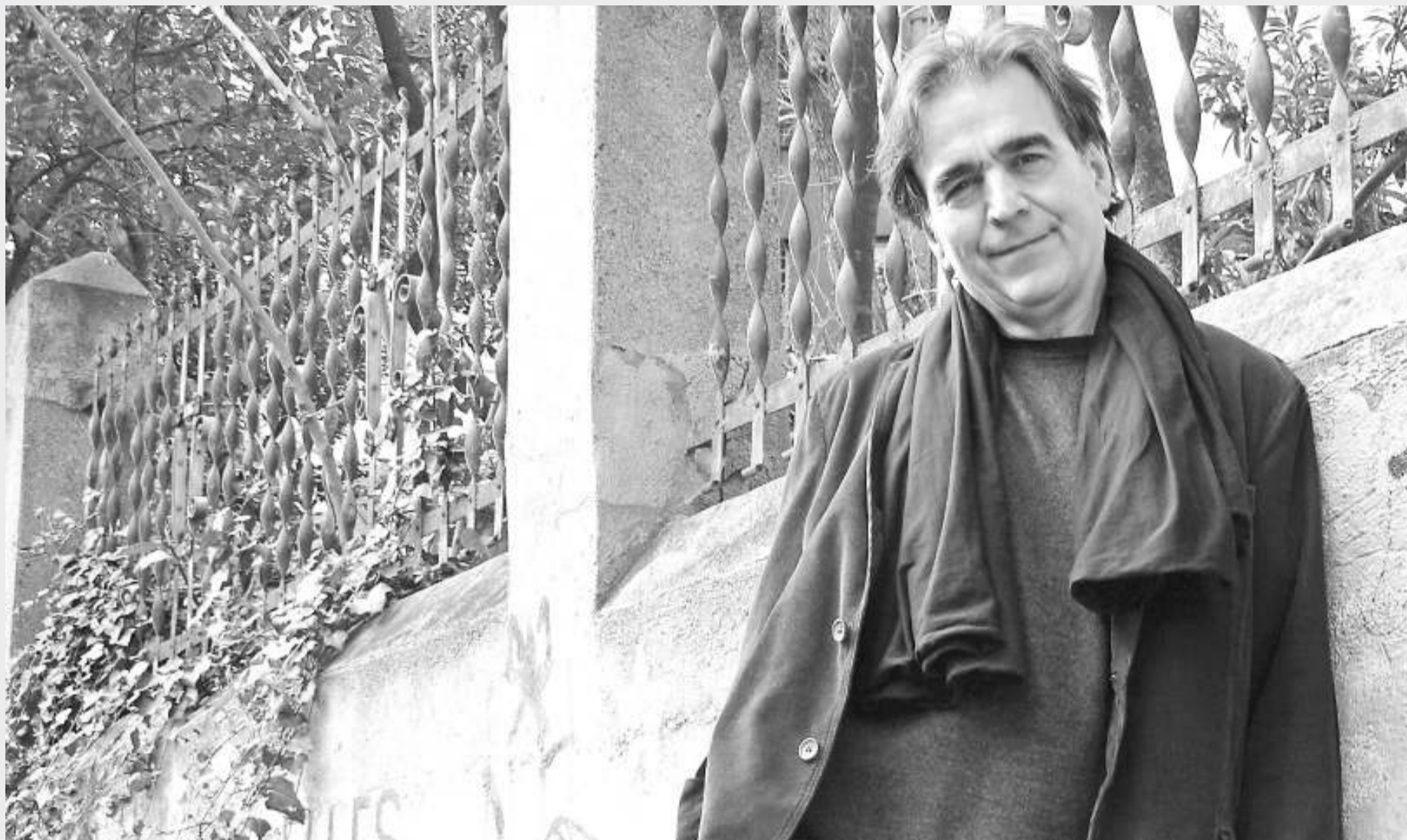
L'ECONOMIA

► **La dreta.** La seva aposta més clara és la consagració definitiva del mercat com a element evolutiu «natural» que porta el progrés arreu. Segons aquesta idea, com més globalitzada estigui l'economia i menys regulada pels poders públics, més possibilitats tindrà de créixer i de beneficiar sectors amplis de la població. És la metàfora de la mà invisible d'Adam Smith: el mercat fa compatibles els plans egoistes dels individus aconseguint la prosperitat per a tots i sense necessitat d'intervenció de l'Estat. En els últims anys hem vist la perversió d'aquest model perquè al costat del creixement econòmic augmenten també les desigualtats. Una dona pobre es preguntava, en una vinyeta recent: «Per què si el pastís és cada vegada més gran les porcions són més petites?»

Protesta de treballadors acomiadats de Seat. / QUIM PUIG

► **L'esquerra.** En vista de l'evidència que la mundialització és irreversible, defensa una política més disposada a regular les regles del sistema econòmic. Estem parlant de mesures com la *taxa Tobin* (gravar els moviments de capitals) i de buscar formes de producció alternatives i plurals que superin les visions estatalistes i no acceptin com a única via possible el capitalisme financer cada vegada més allunyat de la producció. Recordem la resposta de Jospin quan li van preguntar què podia fer el govern contra el fet que la Michelin acomiadés 4.000 treballadors el mateix dia que reconeixia que els seus beneficis havien augmentat un 20%: «Res», va dir. L'esquerra s'ha d'alliberar d'aquesta reacció d'impotència de la política, que en el fons la fa ser molt conservadora.

Subirats proposa recuperar la capacitat transformadora de la democràcia. / PAU LLANAS

patir menys retrocessos que la francesa.»

— **Segons la tradició jacobina, és des del poder que es pot canviar la societat.**

— «Sí, la visió francesa és més estatocèntrica i amb més tendència a fer els canvis de dalt a baix. També trobem aquesta idea en la tradició marxista leninista: un cop conquerit el palau d'hivern, el poder dels soviets transformarà la societat.»

— **Marx avisava que s'havien de donar les condicions**

objectives, és a dir que la societat havia d'estar madura per als canvis.

— «I Lenin, que no calia esperar el nivell de desenvolupament d'Alemanya per fer la revolució, que l'avantguarda podia accelerar el procés de la història. Ja ens hem adonat de quins problemes ha tingut aquesta tradició d'esquerres, amb tota la distorsió que provoca, perquè el poder té tendència a perpetuar-se, a corrompre's i amb la convenció, a més, que la raó era ca-

paç de donar resposta a tot, a resoldre tots els excessos; això ja ens ho ha desmentit la filosofia ambientalista dels darrers anys, que ens fa adonar que si no qüestionéssim el nostre molt *racional* model de creixement, no en tindríem prou ni amb set planetes terra!»

— **Què diria que ha après l'esquerra del seu viatge històric?**

— «Que els canvis de veritat no els porta una minoria, una avantguarda, sinó que són res-

ponsabilitat de cada individu, de cada persona; que no hi ha transformació social sense transformació personal. Vivim una època en què la iniciativa personal, l'apoderament... han guanyat terreny i són importants per avançar col·lectivament.»

— **Potser perquè els processos democràtics estan més assentats?**

— «Ho estan, però a la vegada ens fa falta recuperar la capacitat transformadora de la democràcia, de la qual en els últims

L'ESPAI PÚBLIC

► **La dreta.** Acostuma a considerar l'espai públic com un element més residual, li atorga, per principi, menys importància com a bé col·lectiu, d'acord amb la seva tradició poc entusiasta pel que fa a la intervenció dels poders públics en el funcionament de la vida social. Una altra cosa és que no tingui gaire en compte les potencialitats mercantils dels espais públics, com es posa de manifest en les grans superfícies comercials i d'oci que es van estenent arreu sota la gestió i el control de la iniciativa privada. Respecte a drets bàsics com ara la salut, l'educació o l'habitatge, la dreta tendeix a presentar la seva modalitat privada com a paradigma de rendiments i bons resultats, en contraposició amb la suposada ineficàcia i caducitat dels serveis públics.

Jornada sobre participació ciutadana a Rupit. / A. VILAR

► **L'esquerra.** Li cal un debat profund perquè de vegades és presonera d'una visió excessivament estatocèntrica. Si l'esquerra accepta la idea de l'apoderament personal i col·lectiu, ha d'acceptar també que l'espai públic no és patrimoni exclusiu dels poders públics, sinó que s'ha de repensar i reivindicar com un espai de responsabilitat col·lectiva. Aquesta visió es relaciona amb una aposta ferma per la participació, per la implicació activa dels ciutadans en els afers comuns. Ha passat l'època del monopoli públic quant a la regulació, el finançament i la prestació dels serveis públics. L'única manera d'evitar que els serveis públics esdevinguin perifèrics (sinònim de beneficència) és assegurar la descentralització de les prestacions i assajar formes de col·laboració flexibles.

anys hem heretat una visió molt vinculada al procés de selecció d'elits i de recanvi d'elits. La democràcia no és només votar, escollir qui mana, la democràcia és igualtat. Jo no tinc tan clar, com pregonen les agències multilaterals, el Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional, que democràcia i capitalisme vagin junts, sinó que crec que poden ser conceptes molt contradictoris. La lògica del capitalisme és la del benefici i, per principi, rebutja com una interferència la pretensió dels poders públics d'intervenir per eradicar les desigualtats, que considera *naturals* a la manera antiga.»

— De fet, en cert imaginari de la dreta, les tres categories sobre les quals tradicionalment se sustentava la desigualtat —raça, classe i sexe— potser no estan del tot superades. El terme *raça*, ara ja en desús, és substituït pel diferencialisme cultural com a justificant, sovint, de tractes en el fons discriminatoris. Pel que fa a la classe, davant d'una societat proclamada com d'igualtat d'oportunitats, qui no triomfa és per una qüestió de manca d'aptituds o d'esforç personal i, finalment, els intents obstinats de control de la sexualitat femenina (avortament i altres) perpetuen la noció de la dona com a objecte i no com a subjecte lliure de prendre les pròpies decisions.

— «Bé, anem contestant des de l'esquerra aquesta visió que

•
«Per situar el conflicte dreta/esquerra ja no en tenim prou amb el binomi clàssic llibertat/igualtat, sinó que hi hem d'afegir la diversitat»

•
«Si mantenim la lògica socialdemocrata de redistribució com a forma de compensar els malestars i les desigualtats que genera l'estructura de l'economia de mercat, segurament estarem fent una política de final de canonada»

tradicionalment ha defensat la gent conservadora. En primer lloc, per situar el conflicte dreta/esquerra ja no en tenim prou amb el binomi clàssic llibertat/igualtat, sinó que hi hem d'afegir la diversitat, que és un element relativament nou en el debat. Hi ha una tradició d'esqueres que considera que treballar a favor de la diversitat acaba generant factors de desigualtat; el cas de la prohibició del vel en les escoles franceses en seria un exemple; es diu: cap diferència entre els ciutadans en l'espai públic perquè això és una garantia d'igualtat.»

— A Catalunya també s'han produït episodis semblants.

— «Passa que es confon igualtat amb homogeneïtat i són dos plans diferents. El contrari de la igualtat no és la diferència cultural, sinó la desigualtat com a construcció social. No seria la diversitat —la cultura diferent— la que marcaria la desigualtat social i econòmica, sinó, en tot cas, l'estatus de partida. Tenir això clar, em penso que ens faria encertar més a l'hora de fer polítiques progressistes encaminades tant al respecte a la diversitat com a l'eradicació de les desigualtats. I en aquest sentit, en el del debat entre la igualtat, la diversitat i l'autonomia personal, és just reconèixer la gran contribució del moviment feminista.»

— En la Carta de Drets Humans Emergents, que es proposa dibuixar un nou horitzó de drets en el nostre món globalitzat, s'inclou

també l'existència de drets col·lectius. Va en la línia que apuntava?

— «Sí, és un tema molt important i encara poc assumit, perquè la tradició liberal marca que els drets són individuals. Però, per exemple, al Quebec o a Catalunya en tenim una bona expressió, d'aquests drets col·lectius. Hem posat la immersió lingüística i, per tant, la defensa del patrimoni comú de la llengua per davant del dret individual a escollir l'idioma en què volem que eduquin els nostres fills.»

— Posem el cas del sistema de justícia indígena que, segons la Constitució boliviana, s'ha d'acceptar també com un dret col·lectiu. Però ens trobem davant d'un sistema que pràcticament no ha evolucionat...

— «Hi ha un conflicte, és cert, perquè a més són comunitats on les desigualtats home/dona són flagrants, però precisament és un conflicte que cal afrontar a fons perquè ja s'ha comprovat que la manera de resoldre'l no és la imposició per part nostra —de la cultura dita occidental— d'altres models de funcionament. No hem pas de defensar un concepte immobilitista de les tradicions, però els canvis han de venir pel diàleg, i entenc que és el que la Constitució boliviana intenta buscar. Per avançar hem d'incorporar en el camí de les transformacions necessàries la tensió entre la llibertat o l'autonomia personal, la igualtat i la diversitat, perquè els factors de reconeixement cultu-

ral són també d'una gran importància.»

— A tots aquests valors, la dreta hi sol confrontar la noció de seguretat fins a extrems que sovint cauen en l'autoritarisme. Creu que li dóna rèdits?

— «El que crec és que la dreta practica una simplificació demagògica de la seguretat com a resposta de les incerteses i els canvis que es viuen en l'ordre familiar, social, laboral i que fan que la gent tingui una percepció de menys estabilitat que fa uns anys, quan una feina, per exemple, era per tota la vida. Sobretot utilitza el *problema* de la immigració per presentar-se com a solució. Cal saber que l'eslògan *Cabeza y corazón* és una versió reduïda del que utilitzava l'extrema dreta a Guatemala, que allà es deia *Cabeza, corazón y mano dura*... Aquí no s'han atrevit a posar explícitament el missatge, però el van introduint, només cal recordar la proposta del contracte per als immigrants i la reducció de l'edat penal als 12 anys. En dos dies van relacionar inseguretat i immigració.»

— Es tracta de castigar els pobres?

— «Sí, i això ho explica molt bé Loïc Vacquant en un llibre que porta aquest títol precisament. (*Castigar els pobres. El nou govern de la inseguretat social*. Edicions de 1984, Barcelona, 2006). Diu que en una lògica que cada vegada és més de conflicte entre la competitivitat i la igualtat, entre la competitivitat i la cohesió social, en què els can-

LA RELIGIÓ

► **La dreta.** Pretén mantenir els privilegis de què gaudeix l'Església oficial, perquè en el fons subsisteix una vinculació entre la *vella* defensa de l'ordre establert i la pervivència dels interessos religiosos. I, així, en el nostre país es manté una connivència molt forta entre la dreta i la Conferència Episcopal, que vol conservar el seu *statu quo* en un sentit econòmic, però també en ordre al control exclusiu dels valors i de l'educació, qüestions que en un Estat de dret corresponen substancialment a l'àmbit de la política i de la llei. Amb un objectiu també més instrumental, com erosionar el govern, la dreta ha donat suport i ha estimulat els intents dels *teocons* d'alterar la lògica del funcionament institucional i democràtic i ha contribuït a crear confusió respecte a l'espai moral i l'espai polític.

Blázquez, Rouco Varela i Cañizares. / VÍCTOR LERENA/EFE

► **L'esquerra.** Òbviament té d'entrada una visió més laica respecte del rol de la religió en les societats democràtiques i a la separació de funcions. En el nostre país, l'aconfessionalitat que estableix la Constitució no és suficient i caldria fer un pas endavant cap a la laïcitat que implicaria canvis importants com el trencament dels acords amb la Santa Seu i una altra formulació de les ajudes de l'Estat a l'Església catòlica. Això representaria també la necessària clarificació dels espais, de manera que qüestions com són l'ampliació de noves formes de matrimoni, l'avortament o l'educació per la ciutadania se situarien sense equívocs en el terreny que emana de la voluntat popular. A la vegada, però, a l'esquerra li correspon superar la seva lògica materialista i recuperar valors que tenen també una gran implantació social.

vis de la globalització fan més difícil que els poders públics garanteixin els índexs de redistribució, l'única alternativa que tindran per gestionar el conflicte social generat per les noves condicions de precarietat i empobriment serà l'augment de la repressió i de la penalització. Vacquant anticipa que en els pròxims anys a Europa passarà com als Estats Units, que s'incrementarà moltíssim la despesa policial i els ingressos a les presons. De fet, els centres penitenciaris de la Gran Bretanya ja estan saturats i Espanya és el segon país de la UE amb més gent a les presons.»

— **Són els exclosos de la modernitat líquida, que descriu Bauman?**

— «Exacte, els prescindibles... i cada vegada hi ha més gent redundant, que van d'un cantó a l'altre i que no troben on establir-se. Ens expliquen que el nostre futur passa per la societat del coneixement, però a aquest nivell no hi accedeix tothom; al contrari, va creixent el nombre de persones que malviuen en situació precària i amb treballs escombraries i aquestes són les que es poden expulsar més fàcilment del sistema.»

— **Què hi té a dir l'esquerra? O, dit d'una altra manera, la política pot governar l'economia?**

— «Si mantenim la lògica socialdemòcrata de la redistribució com a forma de compensar els malestars i les desigualtats que genera l'estructura de l'economia de mercat, segura-

El professor recorda que no tothom parteix en les mateixes condicions de la línia de sortida. / PAU LANAO

ment estarem fent una política d'aquelles que els ecologistes en diuen de final de canonada, i no avançarem gaire. Crec que hem de repensar el model de producció i resituar en el paràmetre dreta/esquerra el debat capitalisme/economia de mercat/economies alternatives. No és perquè sí que en aquests moments es parla tant d'economia social, de cooperativisme, de consum solidari, de mantenir sistemes de propietat privada amb sistemes comunals. Hi ha una mirada molt posada en els mecanismes de la producció comuna en les comunitats indígenes, també en la tradició anarquista catalana de principis del XX. Ens hem de saber situar al començament de la canonada.»

— **Troba vàlida la conclusió de Bobbio, que la línia divisòria entre dreta i esquerra passa per un concepció diferent de l'ideal de la igualtat?**

— «Sí, continua sent l'element central i és important recordar que la desigualtat no és en cap cas una condició natural de les persones o d'alguns col·lectius. És per això també que John Rawls, en la seva teoria de la justícia, posa en relleu que no tothom surt de la mateixa manera de la línia de carrera, que n'hi ha que porten una motxilla carregada de rocs i d'altres van amb un calçat que els fa volar. I, per tant, s'ha de fer acció positiva, polítiques que compensin els desavantatges d'origen.»

LA IMMIGRACIÓ

► **La dreta.** D'entrada situa el fenomen immigratori en una vessant negativa i s'hi sol referir amb un llenguatge carregat de connotacions despectives i criminalitzadores. Utilitza dos tipus d'argumentari molt clars: el més clàssic, d'arrel *essencialista*: són gent de fora, arriben massivament i en poc temps acabaran contaminant-nos i fent que perdem els nostres costums tradicionals; i el més modern, definit com a *ciudadanista*: competeixen amb els espanyols pels recursos escassos i com que no n'hi ha per tots —de recursos— hem de defensar la gent d'aquí que hi tenen més dret. És un missatge que obvia intencionadament la contribució dels immigrants a la riquesa econòmica i social del país on s'instal·len i que té un rerefons racista basat en el diferencialisme cultural i en la selecció dels considerats més integrables.

Imatge d'un comerç de Tortosa. / GUSTAU MORENO

► **L'esquerra.** Intenta evitar els missatges simplistes i demagògics que contribueixen a crear enfrontaments entre les persones. Una visió d'esquerres es caracteritzaria pel component intercultural, la disposició a buscar formes d'inclusió, d'igualtat i d'acomodació dels nous veïns i veïnes. Partiria de la idea que no hi ha cultures estàtiques —totes, començant per la nostra, són capaces d'evolucionar— ni identitats excloents, sinó que les identitats són múltiples i les cultures es van formant i conformant a mesura que passa el temps i a partir de la relació entre les persones. L'esquerra no convertiria la immigració en un tema d'inseguretat com fa la dreta, en reconeixeria les potencialitats i es posaria a treballar per afrontar els reptes fent polítiques d'igualtat de drets i deures i de reconeixement de ciutadania.

L'home és de dretes i la dona d'esquerres

Un repàs de l'herència simbòlica de moltes cultures del món revela que, generalment, el costat dret s'associa a allò que es positiu i masculí i el costat esquerre a allò que és negatiu i femení; les civilitzacions orientals, en canvi, inverteixen els termes

PAU LANAO / CARME VINYOLES

● El títol l'hauríem de donar gairebé per bo si repassem els diferents passatges d'una simbologia universal que molt abans que el popular binomi adquirís connotacions polítiques ja l'havia configurat amb atributs d'una forta càrrega mística, cultural i religiosa, molt propensa a relacionar, val a dir, el costat dret amb tot allò que és positiu –i per derivació masculí– i el costat esquerre amb un univers femení força desacreditat, especialment en la més nostrada tradició occidental. Prenem-ne nota, doncs, començant per la mateixa Bíblia. Amb la mà dreta Déu colpeja els enemics i allibera el poble; el dia del judici final s'asseuran a la dreta del Pare els justos i a l'esquerra els pecadors; la dreta és la direcció del paradís –perdut per la «curiositat» de la primera dona– i l'esquerra la de l'infern, on hi va a raure –no ho oblidem tampoc– l'àngel rebel. Una dualitat entre el bé i el mal que en l'edat mitjana assoleix el seu punt misogin més àlgid: la dreta, com a imatge de l'home, es té per lluminosa, diürna i divina i l'esquerra, com a representant de la dona, és obscura, nocturna i satànica. En les misses negres es fa el signe de la creu amb la mà esquerra i Llucifer marca l'ull esquerre dels nens que li són ofrenats amb la punta d'una banya.

Bruixes i fogueres

De tot aquest imaginari en sortirà una intensa i dilatada cacera de bruixes i les consegüents fogueres purificadores, ben vigents en molts aspectes. I potser alguns antics alumnes d'aquests país recorden encara les paraules dels seus mestres –«el diable escriu amb l'esquerra»– mentre els lligaven la mà «dolenta» a la cadira.

Aquesta visió tan oposada entre els dos conceptes s'havia plasmat també en el món clàssic: pels grecs, els bons auguris apareixien per la dreta, que era portadora de força, habilitat i triomf, i els mals auguris per l'esquerra, que invocava tot el contrari. D'altra banda, de les veus llatines *dexter* i *sinister* en mantenim força intacte el

A dalt, passatge L'execució de la bruixa de Goya; a baix, una imatge de Buda en representació de la cosmovisió oriental i el Partenon d'Atenes. Totes les cultures del món han elaborat el seu propi discurs simbòlic sobre el binomi esquerra/dreta.

significat primigeni, com podem comprovar fent una ullada al diccionari de sinònims. *Dreta* o *dextra* equival a capacitat, habilitat, competència, coneixements, manya i enginy, mentre que l'antítesi d'aquestes virtuts s'associa a *esquerra* o *sinistra*. Entre els celtes, la percepció era similar: favorable per a la dreta i nefasta per a l'esquerra, i en els pobles amerindis les divinitats són flanquejades en la seva banda dreta pel Sol i en l'esquerra per la Lluna. En les cultures de l'Àfrica negra també

s'aprecia el mateix posicionament de la masculinitat aliada amb la dreta i la feminitat amb l'esquerra i és molt revelador observar en societats de marcat signe patriarcal quines qualitats s'adjudica a cada pol: ordre, rectitud, treball, fidelitat per una banda i desordre, imprevisió, inestabilitat, canvis, per l'altra. En síntesi, a principis del segle XX, el sociòleg francès Robert Hertz, que es considera autor dels primers estudis *científics* sobre el tema ja remarcava les prerrogatives

atorgades al costat dret: ordenar, actuar, agafar –serien les del comandament i del poder– tot comparant-les al rol subordinat i merament auxiliar que s'assigna al costat esquerre, tingut per incapaç de fer res per si mateix i destinat, per tant, a ser manat i a obeir.

De tota manera, una classificació tan categòrica i per descomptat gens neutra del món no és unànime. Moltes cultures, especialment les orientals, no la comparteixen, i més aviat la inverteixen. En la tradició xinesa, per exemple, no s'estableix un judici de valors absolut respecte a la dreta o a l'esquerra, sinó que el factor que assenyalava el seu significat és el context on es desenvolupa l'acció. I no se n'origina una oposició i una rivalitat taxatives, sinó una complementarietat, d'acord amb els principis del *yin* i el *yang*. L'esquerra és *yang*, representa el cel, el costat elevat i honorable de la vida i la dreta és *yin*, la terra, el costat pràctic i nutricional. En aquest repartiment de funcions, l'home és esquerra i la dona dreta i, encara que no es reproduïx un antagonisme a l'estil occidental, el cert és que la part considerada noble i propícia és la sinistra –i masculina–, que determina la posició dels combats, els protocols públics, els rituals de salutació i l'acomodament dels morts. En la cultura japonesa l'esquerra també és masculina, representa la saviesa i precedeix la dreta, que és femenina. I en les cerimònies giratòries de l'Índia, es considera favorable voltar d'esquerra a dreta; el moviment contrari és un mal averany.

En un sentit simbòlic, la valoració dels dos conceptes depèn, doncs, de l'ull que els mira. El que no varia tant en les diferents cultures és l'associació del que és bo i preminent –se situï a l'esquerra o a la dreta– amb la natura masculina i viceversa. Potser per això hi ha un corrent –que ve de l'àmbit polític– que sosté que la tradició no acostuma a beneficiar les dones per més que se'ls atribueixi el rol, i no deixa de ser un punt pervers, de custodiar-ne les essències més immobiliàries.

En democràcia, una persona, un vot

Una campanya ciutadana reclama el dret de vot per a la població immigrada davant la injustícia que actualment més del 10 per cent de les persones que viuen i treballen a Catalunya queden excloses de la possibilitat d'elegir els seus representants

PAU LANAO / CARME VINYOLES

● Hem de suposar que se situen, com nosaltres, en un ampli ventall ideològic perquè és propi dels humans pensar, sentir i expressar la particular visió del món amb el propòsit de millorar-lo. No són pocs; a Catalunya, constitueixen més del 10% dels habitants, i per tant, la seva aportació a les urnes seria de molt bon considerat també des d'un punt de vista quantitatiu. De fet, com que fan pujar el cens, ja se'ls té en compte en el moment d'assignar els escons per a cada circumscripció. Però en canvi no poden anar a donar el vot, no se'ls reconeix la capacitat d'escollir els seus representants ni, per tant, d'influir en els afers que ens afecten a tots, i a ells també, com a membres de la societat. El reconeixement del dret de vot de la població immigrada és, a hores d'ara, una important assignatura pendent del sistema democràtic que contradiu la seva pròpia essència en impedir, per raó d'origen, la participació política a moltes persones que s'han establert amb voluntat de permanència entre nosaltres i que contribueixen amb el seu esforç al benestar col·lectiu.

La discriminació és realment

Durant una recent visita al Parlament de Catalunya, un nombrós grup d'immigrats va reivindicar el seu dret a la participació política. / EL PUNT

flagrant tal com es destaca en el lema d'una campanya de sensibilització sobre aquest greu dèficit del nostre estat de dret impulsada per la comissió de Drets Polítics i Socials de la Coordinadora d'ONG Solidàries en col·laboració amb el diari *El Punt*: «Aquí visc, aquí treballo, aquí pago im-

postos, aquí creixen els meus fills, aquí construeixo la nostra societat... On voto?» Aquesta campanya, que es va iniciar a les planes del diari el passat 10 de febrer i s'allargarà fins divendres vinent, 7 de març, pretén ajuntar les veus de diferents sectors de la ciutadania en la reivindicació

d'un dret que es considera fonamental per a la plena integració dels nous veïns i veïnes en els diferents espais de la vida social, cultural i política. La iniciativa està tenint força ressò: pràcticament dues-centes persones, des de la més alta responsabilitat pública, acadèmica i científica, al costat de professionals d'àmbits diversos i de representants d'associacions cíviqes s'han manifestat en suport de la igualtat de drets i deures per a tothom i en la necessitat que, en justa coherència, es faci efectiu sense més dilacions el dret de vot per a la població immigrada. I ho han raonat per escrit a través d'uns textos que es poden llegir a l'adreça d'internet www.solidaries.org/dretavot (en aquest article recollim els arguments d'alguns participants) i que mantenen obert el debat necessari fins a l'assoliment d'un objectiu que alguns països ja han posat a la pràctica pel que fa a les eleccions locals: Bèlgica, Dinamarca, Irlanda, Luxemburg, Holanda, Regne Unit (membres de la Commonwealth), Suècia (també en les regionals), Lituània, Estònia, Eslovènia, Finlàndia i Àustria (només la ciutat de Viena).

ELS PARTICIPANTS

Lídia Paredes

TREBALLADORA SOCIAL

«En una democràcia realment participativa, el dret a escollir els representants polítics és inalienable i forma part dels drets universals i dels drets humans emergents»

Anna Pagans

ALCALDESSA DE GIRONA

«Aquesta situació de desigualtat s'ha d'acabar. És evident que les persones immigrades contribueixen a la riquesa social, econòmica i cultural de la ciutat i del país on viuen»

Gerard Quintana

CANTANT

«L'exclusió no és un bon camí cap a la integració. L'immigrant ha de tenir el dret d'influir en la realitat que el condiciona i a la qual contribueix amb el seu esforç. Només així podem exigir deures»

Anna Maria Geli

RECTORA DE LA UDG

«En el cas dels immigrants es comet una injustícia flagrant. No els considerem ciutadans amb els seus drets i deures, sinó només subjectes susceptibles de complir les normes»

Enric Ramionet

MEMBRE DE GRAMC

«Els arguments en contra del dret de vot contenen tota la hipocresia i la mesquinesa d'un sistema sense ànima, que no creu en el que proclama i que no té cap superioritat moral»

Binta Jadama

ESTUDIANT

«Fa molts anys que visc a Catalunya, he anat a l'escola i a l'institut i ara continuo estudiant. Surto amb els amics i he començat a treballar, però no puc votar. En què sóc diferent dels altres?»

Gonzal Escobar

CRIMINÒLEG

«El dret de vot és sobretot respecte per la dignitat de les persones. Quan considerem l'altre com a igual, la participació esdevé una obligació perquè la integració comença per un tracte digne»

J.M. del Pozo

CONSELLER DE LA CCMA

«Totes les persones instal·lades de forma duradora en una societat han de tenir els mateixos drets cíviqs, polítics i socioeconòmics d'acord amb un criteri de residència i no de nacionalitat»